

учителю побудувати урок так, щоб повністю домогтися максимального засвоєння матеріалу школярами. Пізнавальні інтереси учнів упродовж навчання в школі зростають за всіма показниками. У літків пробуджується жага до навчання та активної діяльності, розширюється кругозір, що впливає на формування дорослої особистості та сприяє самостійності.

Список використаних джерел

1. Біляєв О. Вправи в навчанні мови // УЛМШ. 2004. № 6. С. 2–5.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Київ, 2004. С. 75–77.
3. Кобиця А.П. Використання інтерактивних технологій на уроках комп'ютерних дисциплін. Вінниця. 2007 № 14. С. 157–160.
4. Когут О.І. Інноваційні технології навчання української мови та літератури. Тернопіль: Астон, 2011. С. 40–47.
5. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Українська мова 5-9 класи. 2017. С. 30–31. [Електронний ресурс]. Режим доступу <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>

Оксана Дрозд

*студентка IV курсу СВО бакалавра
факультету філології й журналістики*

імені Михайла Стельмаха

Вінницького державного педагогічного університету

імені Михайла Коцюбинського

(Наук. керівн. – ст. викл. Пойда О.А.)

ВИХОВАННЯ БЕРЕЖЛИВОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ НА УРОКАХ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «ПРИКМЕТНИК» У 6 КЛАСІ

Рівень пізнавальної діяльності учнів під час вивчення української мови у 6 класі потребує активізації. Тому постає необхідність у напрацюванні

методики її активізації, зокрема у процесі вивчення прикметника, що виявляється у використанні різноманітних підходів, методів, прийомів та особливих завдань. Важливо також реалізовувати виховну мету, скажімо стосовно надзвичайно актуальної проблеми сучасності – екологічного виховання.

Питання формування бережливого ставлення до природи вивчали як психологи (Б. Ананьєв, Л. Божович, Л. Виготський, П. Гальперін, В. Давидов, Г. Костюк, О. Матюшкін, С. Рубінштейн та ін.), так і педагоги (М. Данилов, В. Ільїн, Д. Вількєєв, В. Лозова, Г. Щукіна та ін.).

Мета статті полягає у дослідженні виховання бережливого ставлення до природи на уроках розвитку зв'язного мовлення при вивченні теми «Прикметник» у 6 класі.

Вивчення теми «Прикметник» дає багатий матеріал для формування і розвитку у школярів екологічної етики.

Одним із підходів, який варто використовувати у школі, є системний, який забезпечує розуміння мовних явищ і фактів у їх цілісності. Наприклад, вивчення прикметника варто поєднувати з вивченням лексики, оскільки низький лексичний рівень пригнічує розвиток мислення, а відтак і зв'язного мовлення.

До прикладу, варто запропонувати учням таке завдання. Спишіть уривок із веснянки. Підкресліть прикметники нестягненої форми. Складіть із цими словами речення про природу:

– Ой весна, весна – днем красна,

Що ж ти, весно, принесла?

– Принесла я вам літечко,

ще й рожевую квіточку.

Хай вродиться житечко,

Ще й озимая пшениця

І усякая пашиця [4, с. 15]

У контексті вивчення прикметника також можна працювати із багатющим народним матеріалом, а саме з прислів'ями та приказками, які збагачують мовлення людини. До прикладу, можна запропонувати учня скласти невеликий твір, використовуючи такі вислови: *про землю піклуйся – золотим зерном милуйся, чисто не там, де прибирають, а там, де не сміять, бережіть свій край і зробіть з нього рай, як дбаєш про природу, так і маєш* та інші.

Потреби у напрацюванні подібних рекомендацій зумовлені такими чинниками:

- ✓ бідністю лексичного запасу учнів;
- ✓ ситуативністю мовлення та нездатністю граматично правильно побудувати речення;
- ✓ нездатністю до побудови монологічного та діалогічного мовлення (переказування тексту своїми словами, фрагментарність, незавершеність, відсутність логічного обґрунтування своїх думок);
- ✓ відсутністю навичок культури мовлення: використання інтонації, гучності, темпу мовлення тощо [3, с. 59].

З огляду на психолінгвістичні чинники вчителів необхідно насамперед урахувати механізм мовленнєвої діяльності учнів і опиратися на нього під час добору доцільних методів та прийомів. Учитель має враховувати, що під час вивчення прикметника учні розвивають не певну мовленнєву діяльність, а формують власну. Тому постійно слід працювати над вимовою, з'ясовувати значення морфем, слів, фразеологізмів, будувати речення та зв'язні тексти.

Ще одним важливим компонентом у процесі формування мовленнєвої компетентності є мотиваційна сфера, адже відсутність мотиву не сприяє встановленню зворотного зв'язку. Тому необхідно створювати такі умови, за яких учень усвідомить роль і важливість нормативного мовлення. Наприклад, можна запропонувати рольові ігри, де вони будуватимуть діалог у певній ситуації, типу *«Як зробити зауваження перехожому, який викинув сміття на дорозі»*, *«Як вмовити друга почистити дзерельце»* тощо.

Неабияку роль відіграє психологічний стан дитини, оскільки внутрішнє напруження заважає повноцінному спілкуванню. Для цього не буде зайвим проводити уроки з елементами соціально-психологічних (комунікативних) тренінгів, писати твори-медитації, а також автотренінги задля зосередження уваги учнів на навчальній діяльності [3, с. 32].

Також необхідно застосовувати асоціативний метод, адже розвиток асоціативного мислення є важливою умовою сприймання і творення мовлення, формування мовленнєвої компетентності. Можна використовувати методи «асоціативний куш», «асоціативні сітки» тощо.

Для формування в учнів мовленнєвої компетентності в процесі вивчення теми «Прикметник» послуговуємося різними підходами, методами, прийомами та принципами.

Одним із підходів, який варто застосовувати під час навчання мови, є *комунікативно-діяльнісний* (сутність його полягає в тому, щоб забезпечити учням мотивацію щодо навчальної діяльності, дібрати зміст навчання, який відповідав би його меті, визначити способи подачі теоретичного матеріалу, розробити систему вправ, яка дозволила б максимально досягнути теоретичний зміст, сформувати на його основі мовленнєві навички, діагностувати засвоєне учнями та коригувати недоліки. Цей підхід забезпечить розуміння учнями комунікативної функції мови. Тому вправи, які потрібно застосовувати, повинні мати комунікативне спрямування, розвивати не тільки мовні, але й мовленнєві вміння, формуючи мотивацію висловлень. Прикладом таких ситуацій можуть бути:

«Уявіть, що ви працюєте представником екологічної компанії, яка проводить різноманітні тренінги, лекції та акції зі збереження навколишнього середовища. Одного разу в парку ви побачили молодих людей, які розпалили багаття. Як ви поясните їм, що так робити не можна?».

Такі завдання сприятимуть залученню учнів до діалогу, розвиватимуть їхнє мовлення [3, с. 128].

Також дуже важливо упроваджувати *особистісно орієнтований підхід*. Необхідно враховувати рівень знань окремого учня, його інтелектуальні можливості та психологічну організацію, щоб оптимально обирати методи та прийоми навчання.

Якщо ми бачимо, що в учня недостатньо розвинені мовленнєві навички, необхідно добирати завдання менш складного рівня, аби надалі був прогрес у навчанні. Для школярів із вищим рівнем мовлення необхідно ускладнювати завдання. За такого підходу завдання для дітей з різним темпераментом також можна варіювати. Наприклад, для учнів-холериків ефективними будуть завдання, пов'язані безпосередньо зі спілкуванням, участь у мовленнєвих ситуаціях усного характеру, побудові діалогів, а для учнів-флегматиків більш комфортним буде розвиток мовленнєвих умінь за допомогою написання творів. Постійно потрібно зважати на індивідуальну організацію дитини та ситуації, і відповідно до них добирати оптимальні методи та прийоми навчання мови.

Дієвим є *функціонально-стилістичний підхід*, що допоможе учням розвивати навички правильного добору мовних засобів, адекватних меті спілкування. Прикладом завдань, що реалізують цей підхід, можуть бути такі: *«Прочитайте текст про збереження довкілля, складіть власний в іншому функціональному стилі», або «Прочитайте речення про природу рідного краю, виправте стилістичні помилки, ужиті в реченнях і поясніть доречність вживання мовних одиниць»*.

Одним із методів, який варто застосовувати для розвитку мовлення є *інтерактивний*, що характеризується зворотнім зв'язком, діалогом: учитель – учень, учень-учень, а на уроці панує атмосфера рівноправ'я. Прикладом можуть бути творчі завдання: робота в парах, робота в малих групах, вивчення і закріплення матеріалу за допомогою використання питань, Сократівських діалогів. Доцільно дати учням відчувати себе в ролі вчителя і розповісти нову інформацію. [2, с. 118].

Так, використовуючи прийом «Мозкової атаки», як інтерактивного методу навчання, доцільно запропонувати такий вид роботи: *«Об'єднайтесь у групи та висловіть свої думки щодо того, які екологічні проблеми є в Україні. Використовуйте різні прикметники».*

Доречним є застосування «кейс-методу», що полягає у використанні описів різних ситуацій. Тут учні повинні не лише досліджувати ситуацію, аби розбиратися в сутності наявної проблеми, а й запропонувати рішення. Приклад: Опрацюйте матеріали кейсу *«Як ми бережемо нашу природу (екологію)?»* Розіграйте діалог на тему *«Що зробив для навколишнього середовища ти і що можеш порадити?»*.

Окрім інтерактивних методів варто використовувати метод *проблемного викладу*, оскільки завдання, які потребували максимальних зусиль будуть засвоєні найкраще. Наприклад, проблема визначення частиномовного статусу однозвучних слів «відкритий погляд» і «відкритий здавна» або «печений у горщику» та «печена картопля», «квашений в діжці» та «квашена капуста».

До складу методів входять прийоми [1, с. 55]:

- 1) **мовний розбір:** *«Прочитайте текст, знайдіть прикметники та вкажіть розряд, обґрунтуйте»;*
- 2) **групування мовних явищ:** *«Згрупуйте прикметники у таблиці за розрядами»* або *«Згрупуйте прикметники в різні таблиці за м'якістю/твердістю»;*
- 3) **заміна одних мовних одиниць іншими:** *«Замініть дієслівні та іменникові конструкції прикметниковими де це можливо»;*
- 4) **поширення речення:** *«Поширте речення за допомогою прикметників».*

Відповідно до виховної мети добираємо приклади, які сприяють екологічному вихованню школярів.

Отже, у статті вказано на необхідність урахування всіх чинників (лінгвістичних, психологічних, лінгводидактичних) під час навчання, а також

використання різноманітних шляхів, підходів, методів та прийомів для досягнення навчальних цілей. Запропоновані методичні рекомендації щодо виховання бережливого ставлення учнів до природи у процесі вивчення теми «Прикметник» у 6 класі сприятимуть формуванню екологічної етики школярів.

Список використаних джерел

1. Горська О. Активні методи навчання при викаданні методики мови // Школа першого ступеня: теорія і практика. Переяслав-Хмельницький. 2003. Вип. 6. С. 55–62.
2. Данилова Л. Розвивати пізнавальну активність учнів // Рідна школа. 2002. № 6. С. 18–20.
3. Дорошенко С.І. Методика викладання української мови: Навчальний посібник. Київ: Вища школа, 1992. 380 с.
4. Єрмоленко С. Українська мова: підруч. для 6 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Київ: Грамота, 2014. 272 с.

Марія Козак

*студентка I курсу СВО магістра
факультету філології й журналістики
імені Михайла Стельмаха
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
(Наук. керівн. – к. філол. н., доц. Богатько В.В.)*

ІМЕННИКОВІ ОКАЗІОНАЛІЗМИ В МОВІ СУЧАСНИХ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

У мові сучасних ЗМІ широко вживаються okazіональні та узуальні новотвори, усебічний аналіз яких дає змогу зрозуміти динаміку мови, що проявляється у мовленні. Завдяки такому живому мовному матеріалу, як